

บทที่ 2

ภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียนับกับอาเซียน

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียนับกับอาเซียนนั้นมีมาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่สมัยโบราณ ด้วยปัจจัยทางด้านวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ที่ใกล้ชิดกัน แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงล่าอาณานิคมก็ทำให้ความสัมพันธ์ห่างเหินกันไป ในบทนี้จะกล่าวถึงภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียนับกับอาเซียนในช่วงสงครามเย็น โดยเนื้อหาจะแบ่งเป็นสองช่วง ในช่วงแรกจะเริ่มตั้งแต่อินเดียนับได้รับเอกราชจากอังกฤษไปจนถึงก่อนการก่อตั้งอาเซียน (ค.ศ. 1947-1967) ส่วนช่วงที่สองเริ่มตั้งแต่ก่อตั้งอาเซียนจนถึงสิ้นสุดสงครามเย็น (ค.ศ. 1967-1990) ซึ่งในช่วงที่สองจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจด้วย โดยแบ่งเป็นสองช่วงเช่นกันคือ ช่วงแรกเป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในช่วงปลายทศวรรษ 1960 และทศวรรษ 1970, ช่วงที่สองเป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 1980 และส่วนสุดท้ายคือบทสรุปความสัมพันธ์อินเดียนับ-อาเซียนในช่วงสงครามเย็น

1. ความสัมพันธ์อินเดียนับกับอาเซียน: ตั้งแต่อินเดียนับได้รับเอกราชจนถึงก่อนการก่อตั้งอาเซียน (ค.ศ.1947-1967)

หลังจากอินเดียนับได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษใน ค.ศ.1947 ในขณะที่เป็นช่วงเวลาแห่งสงครามเย็น โลกได้ถูกแบ่งเป็น 2 ฝ่าย แต่อินเดียนับได้เลือกที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (non-alignment) ไม่เลือกเข้ากับค่ายใดทั้งฝ่ายโลกเสรีของสหรัฐฯ ฯ และอังกฤษ หรือฝ่ายลัทธิคอมมิวนิสต์ นอกจากนี้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ของนายกรัฐมนตรี ยواهرลาล เนรูห์แล้ว อินเดียนับยังชูนโยบายต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคมหรือลัทธิจักรวรรดินิยม และต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย

ในช่วงเวลาดังกล่าวปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินเดียนับที่สำคัญมีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายในภายในคือ ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศทำให้อินเดียนับจำเป็นต้องพึ่งพิงความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ฯ และอังกฤษทั้งด้านการค้าและการเงิน ทำให้แม้ว่าอินเดียนับจะมีนโยบายต่อต้านลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก แต่อินเดียนับก็ยังคงรักษาความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกเพื่อรักษาผลประโยชน์ของอินเดียนับไว้ ส่วนนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นเป็นผลจากความหวาดกลัวของผู้นำอินเดียนับที่กลัวว่าลัทธิคอมมิวนิสต์จะเข้ามาทำให้การเมืองภายในของอินเดียนับสั่นคลอน เพราะอินเดียนับซึ่งปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย นำโดยพรรคคองเกรสของนายเนรูห์ซึ่งเป็นพรรคที่มีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องเอกราชของอินเดียนับ

อาจถูกสันคลอนอำนาจโดยพรรคคอมมิวนิสต์อินเดีย อย่างไรก็ตาม นายก ๕ เนรูห์ก็ยังคงรักษาความสัมพันธ์กับโซเวียตไว้ด้วยเพราะนอกจากโซเวียตจะให้ความช่วยเหลือทางด้านทหารแล้วก็ยังเป็นการคานอำนาจกับจีนไว้ด้วย นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจอย่างสหรัฐ ๕ กับสหภาพโซเวียต รวมทั้งความสัมพันธ์กับจีนก็เป็นปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวกำหนดนโยบายต่างประเทศของอินเดีย

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังจากอินเดียได้รับเอกราชนั้นจึงเป็นเพียงผลจากความสัมพันธ์ของประเทศมหาอำนาจ และสถานการณ์ภายในประเทศของอินเดียเป็นหลัก อินเดียไม่ได้ให้ความสำคัญกับภูมิภาคนี้มากนักหรือไม่ได้กำหนดนโยบายต่างประเทศกับภูมิภาคนี้แต่อย่างใด ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หรืออาเซียนในเวลาต่อมา) จึงมีลักษณะแตกต่างกันไปแต่ละประเทศขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในเวลานั้น ๆ แต่ทั้งหมดล้วนเป็นไปเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของอินเดียทั้งสิ้น

อินเดียสนับสนุนการปลดแอกจากการเป็นรัฐอาณานิคมของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยบทบาทแรกของอินเดียในความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลัง ค.ศ. 1947 คือ การประชุมความสัมพันธ์เอเชีย (The Asian Relations Conference) ซึ่งจัดขึ้นโดยกรรมการอินเดียแห่ง World Affairs เมื่อ 23 มีนาคม 1947, และการประชุมประเทศในเอเชีย 18 ชาติ ในเดือนมกราคม 1949 ที่อินโดนีเซีย โดยในการประชุมได้เน้นเรื่องปัญหาอินโดนีเซีย หลังจากการประชุมครั้งนั้นไม่นาน อินโดนีเซียก็ได้รับเอกราชจากเนเธอร์แลนด์

ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและอินโดนีเซียในช่วงทศวรรษ 1950 เป็นไปอย่างใกล้ชิด ด้วยมีความต้องการที่สอดคล้องกันคือการต่อต้านลัทธิอาณานิคม ทั้งสองประเทศใช้นโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดเหมือนกัน และยังแสดงความไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้ง SEATO ซึ่งนำโดยสหรัฐ ๕ และที่สำคัญคือ ในการประชุมเอเชีย-แอฟริกา (Afro-Asian) ที่บันดุงใน ค.ศ. 1955 ทั้งสองประเทศยังได้พยายามผลักดันเรื่องลัทธิชาตินิยมในเอเชีย ในการประชุมที่บันดุงนั้นนอกจากจะทำให้อินเดียมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว ยังทำให้ความสัมพันธ์กับโซเวียตพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่นั้นมาโซเวียตก็สนับสนุนอินเดียในประเด็นระหว่างประเทศเสมอมา จุดเปลี่ยนของความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับอินโดนีเซียเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1960 ในการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่กรุงเบลเกรดใน ค.ศ. 1961 อินเดียให้ความสำคัญเรื่องต่อต้านลัทธิอาณานิคมน้อยลงในขณะที่อินโดนีเซียยังคงเน้นลัทธิชาตินิยมอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศยิ่งแย่งไปอีก เมื่ออินเดียได้ร่วมกับรัฐอื่น ๆ ในเครือจักรภพเพื่อสนับสนุนการสถาปนาสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งอินโดนีเซียมองว่าการที่อินเดียสนับสนุนมาเลเซีย

นั่นเป็นการรักษาผลประโยชน์ของจักรวรรดินิยมในรูปแบบของลัทธิอาณานิคมสมัยใหม่¹ นอกจากนี้อินโดนีเซียยังได้หันไปกระชับความสัมพันธ์กับจีนมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์อินเดียกับอินโดนีเซียยิ่งตกร่ำลง

ในความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและมาเลเซียก็ดำเนินไปอย่างใกล้ชิดด้วยปัจจัยหลายประการไม่ว่าจะเป็น ชาวอินเดียจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในมาเลเซีย, ความหวาดกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ของผู้นำทั้งสองประเทศ, และยังมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่คล้ายกัน² ทำให้อดีดประเทศอาณานิคมอังกฤษอย่างอินเดียและมาเลเซียรวมทั้งสิงคโปร์มีความสัมพันธ์ที่ปรองดองกัน

ส่วนความสัมพันธ์กับพม่าที่อินเดียได้พยายามช่วยเหลือพม่าในการจัดการความไม่สงบภายในประเทศหลังจากพม่าได้รับเอกราชจากอังกฤษ โดยจัดการประชุมอย่างไม่เป็นทางการหรือกับประเทศในเครือจักรภพเพื่อหาวิธีหรือแนวทางในการจัดการกับสงครามกลางเมืองดังกล่าว นอกจากนี้อินเดียยังพยายามช่วยรัฐบาลพม่าปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์ด้วย แต่ทางด้านพม่าก็ได้รักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีกับทั้งอินเดียและจีน

ทั้งนี้ ความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศอินโดจีนนั้นเป็นผลมาจากอิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับประเทศมหาอำนาจโดยเฉพาะสหรัฐฯ ๗ กับโซเวียต เช่น ในสงครามอินโดจีนนั้นอินเดียแสดงบทบาทอย่างจำกัด เพราะฝรั่งเศสคือแหล่งสนับสนุนหลักทางด้านอาวุธของอินเดียนอกจากอังกฤษ³ และอินเดียยังไม่ให้การรับรองทั้งเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้จนกระทั่งใน ค.ศ. 1956 จึงให้การรับรอง ต่อมาใน ค.ศ. 1958 ในการเยือนอินเดียของโฮจิมินห์ เวียดนามยังได้กลับมาสนับสนุนอินเดียในกรณีของแคชเมียร์ (Kashmir หรือที่คนไทยเรียกว่าแคชเมียร์) ด้วย

อินเดียมีความสัมพันธ์อันดีกับทั้งลาวและกัมพูชาทั้งสองประเทศล้วนสนับสนุนนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของอินเดียและอินเดียก็ได้ปูทางนโยบายต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ในสองประเทศนี้โดยอินเดียได้เลือกสนับสนุนกลุ่มเป็นกลางของเจ้าสุววรรณภูมาในวิกฤตการณ์ลาวช่วงปลายทศวรรษ 1950 ถึงต้น 1960 แต่หลังจาก ค.ศ. 1962 ด้วยความกังวลด้านความมั่นคงเนื่องจากกองกำลังสหรัฐฯ ๗ ที่อยู่ในเวียดนามใต้จึงทำให้ทั้งลาวและกัมพูชาเริ่มใกล้ชิดกับจีนมากขึ้น

¹ Asis Kumar Majumdar, "Introduction", *South-East Asia in Indian Foreign Policy: A Study of India's Relations with South-East Asian Countries from 1962-82*, (Calcutta: Naya Prokash, Oct. 1982), p. 27.

² Ibid., p. 31.

³ Ibid., p.33.

ความสัมพันธ์กับอีกสองประเทศที่เป็นพันธมิตรกับตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐฯ ๓ อย่าง ฟิลิปปินส์และไทยนั้นเป็นไปอย่างห่างเหิน เพราะมีนโยบายที่ต่างกัน โดยอินเดียต่อต้าน SEATO ส่วนอีกสองประเทศก็อยู่ตรงข้ามกับกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของจีน ทำให้อินเดียนั้นแยกกันอยู่คนละฝ่ายกับฟิลิปปินส์และไทย

จากการที่อินเดียเลือกที่จะอยู่ข้างโซเวียตทำให้เมื่อเกิดกรณีพิพาทระหว่างโซเวียตกับจีนในช่วงปลายทศวรรษ 1950 อินเดียได้รับความช่วยเหลือด้านความมั่นคงจากทั้งโซเวียตและสหรัฐฯ ๓ ในการต่อต้านจีน อินเดียจึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนั้นมากนัก และเมื่อการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่กรุงเบลเกรดใน ค.ศ. 1961 อินเดียยิ่งแสดงถึงการลดความสำคัญของการต่อต้านลัทธิอาณานิคม และหันมาให้ความสำคัญกับการลดความตึงเครียดกับมหาอำนาจมากขึ้น⁴ โดยเริ่มเปลี่ยนมาเป็นการต่อต้านจีนแทน ทั้งนี้ปัจจัยที่ทำให้อินเดียไม่ได้มีความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงก่อน ค.ศ. 1962 อย่างเป็นทางการมากนักก็เพราะต้องจัดการกับการเมืองและแผนพัฒนาเศรษฐกิจของตนที่มีข้อจำกัดให้ได้เสียก่อน

จนกระทั่งใน ค.ศ. 1962 เกิดสงครามบริเวณพรมแดนระหว่างอินเดียบกับจีน โดยทั้งสองฝ่ายต่างกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งว่าเป็นผู้รุกรานพรมแดน ปฏิบัติการของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีต่อสงครามดังกล่าวมีลักษณะที่แตกต่างกันไป โดยมาเลเซียและสิงคโปร์, ฟิลิปปินส์, เวียดนามใต้ และไทยแสดงความเห็นใจอินเดีย แม้ว่าบางประเทศเช่นไทยจะไม่เห็นด้วยกับนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของอินเดียแต่การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด สำหรับเวียดนามเหนือซึ่งเป็นรัฐสังคมนิยมนั้นเข้าข้างฝ่ายจีนอย่างไม่มีข้อสงสัย ในขณะที่อินโดนีเซีย, พม่า และกัมพูชาพยายามแสดงความเป็นกลางในกรณีนี้

การตอบสนองของประเทศเพื่อนบ้านอย่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อสงครามพรมแดนอินเดียบกับจีนใน ค.ศ. 1962 ทำให้อินเดียแลเห็นความจริงที่น่าตกใจคือ ประเทศเหล่านี้กลัวอุดมการณ์คอมมิวนิสต์น้อยกว่าที่คิด และยังตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกลุ่มไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่มีต่ออินเดียว่าไม่ได้เป็นอย่างที่อินเดียหวัง ซึ่งเห็นได้จากการที่อินโดนีเซีย, กัมพูชา และลาววางตัวเป็นกลางในกรณีดังกล่าว ทำให้อินเดียเห็นความสำคัญในการกระชับความสัมพันธ์กับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้น นอกเหนือจากการรักษาความสัมพันธ์กับมหาอำนาจทั้งสอง

⁴ Ibid., p.39.

เพื่อเป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์ในการต่อต้านจีน อินเดียพยายามเตือนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าจีนจะเป็นภัยคุกคามต่อภูมิภาคนี้ จากข้อความตอนหนึ่งในคำกล่าวของ ลักชมี เมนอน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศอินเดียในการเยือนไทยในเดือนมีนาคม 1963 ที่ว่า

“ปัญหาเรื่องจีนเป็นปัญหาส่วนรวม วันหนึ่งอาจจะเป็นปัญหาของพวกคุณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ... จีนไม่ได้พอใจแค่การทำสนธิสัญญาเพื่อการต่อรองใด ๆ มัน เป็นเพียงก้าวแรกเท่านั้นของความไฝ่ฝันที่จะทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทั้ง โลกกลายเป็นคอมมิวนิสต์”⁵

อย่างไรก็ตาม ในขณะนั้นอินโดนีเซียและกัมพูชากำลังมีปัญหากับสหรัฐ ฯ ซึ่งเป็น ภัยคุกคามต่ออธิปไตยและอธิปไตยของชาติ ทั้งนี้อินโดนีเซียได้รับการสนับสนุนเรื่องอาวุธจากจีน เพื่อใช้ในการต่อต้านกองกำลังสหรัฐ ฯ และพันธมิตรที่รุกรานกัมพูชา ส่วนประธานาธิบดีซูการ์โน ก็เย้ยหยันต่อคำประกาศของสหรัฐ ฯ ที่ว่า อินโดนีเซียจะไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ จากสหรัฐ ฯ จนกว่าความขัดแย้งเรื่องมาเลเซียจะได้รับการแก้ไข⁶ ทั้งสองประเทศจึงพยายามรักษาสัมพันธภาพ อันดีกับจีนเอาไว้ จึงตอบสนองต่อการประชุมเพื่อการต่อต้านจีนที่ริเริ่มโดยอินเดียอย่างเย็นชา มีเพียงมาเลเซียประเทศเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ยืนหยัดเคียงข้างอินเดียในการกอบกู้ เกียรติภูมิของอินเดียในภูมิภาคนี้ มาเลเซียถึงกับประณามจีนว่าเป็นผู้รุกรานในสงครามอินโดจีน-จีน ใน ค.ศ. 1962 กัมพูชาเองก็ไม่พอใจบทบาทของอินเดียในการเป็นคณะกรรมการควบคุม ระหว่างประเทศ (International Control Commission: ICC) ในกัมพูชา โดยรู้สึกเคลือบแคลงใน ความเป็นกลางของอินเดีย ในช่วง 1964-65 จึงเป็นช่วงที่อินเดียถูกโดดเดี่ยวจากประเทศไม่ฝักใฝ่ ฝ่ายใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในช่วงบั้นปลายชีวิต นายกรัฐมนตรีเนรูห์จึงได้ตระหนักว่า นโยบายต่อต้านจีนของเขา จะไม่สัมฤทธิ์ผลถ้าหากอินเดียยังคงมีความต้องการที่แตกต่างกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้⁷

---

⁵ The Straits Times (Singapore), 30 March, 1963, Cited by Asis Kumar Majumdar, “Changing Perspective of Relations between India and South-East Asia”, South-East Asia in Indian Foreign Policy: A Study of India’s Relations with South-East Asian Countries from 1962-82 , p.72.

⁶ Ibid., p.75.

⁷ Ibid., p.78.

เมื่อจีนทดลองระเบิดนิวเคลียร์ครั้งแรกในวันที่ 16 ตุลาคม 1964 ศาสตราจารย์ นายก ๗ อินเดียน ต่อจากเนรูห์ ประกาศว่าการทดลองนิวเคลียร์ของจีนเป็นภัยคุกคามต่อเอเชีย ในขณะที่ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างชื่นชมยินดีต่อการทดลองดังกล่าว ทั้งกัมพูชา, อินโดนีเซีย, โดยเฉพาะไฮจีมินห์ประธานาธิบดีแห่งเวียดนามเหนือ ได้กล่าวว่าเป็นการเพิ่มความแข็งแกร่งให้ค่ายคอมมิวนิสต์เพื่อการปลดปล่อยและรักษาความสงบของโลก⁸

การที่พม่าทำสนธิสัญญามิตรภาพและไม่รุกรานซึ่งกันและกันกับจีนในเดือนกรกฎาคม 1964 ชี้ให้เห็นว่าพม่าพยายามจะไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่อต้านจีน อินโดนีเซียก็ต่อต้านอินเดียเมื่ออินเดียสนับสนุนมาเลเซีย ส่วนทางด้านเวียดนามเหนือกับกัมพูชาก็ต่อต้านแนวความคิดการปฏิรูปของอินเดียนที่มีต่อปัญหาอินโดจีน

ในเวลาต่อมา ได้เกิดสงครามอินเดียน-ปากีสถานเนื่องจากกรณีพิพาทแคชเมียร์ ใน ค.ศ. 1965 จากเหตุการณ์ดังกล่าวอินเดียได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากสิงคโปร์, ลาว, และมาเลเซียซึ่งตอนแรกก็เป็นกลางแต่ในที่สุดก็กลับมาสนับสนุนอินเดียอย่างเต็มที่ เป็นผลให้ปากีสถานตัดความสัมพันธ์กับมาเลเซียไปในที่สุด

ใน ค.ศ. 1965 เป็นปีที่ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียนกับอินโดนีเซียย่ำแย่อยู่แล้วแย่งไปอีก โดยฝ่ายอินเดียนสนับสนุนมาเลเซียในการต่อต้านอินโดนีเซีย ฝ่ายอินโดนีเซียก็สนับสนุนปากีสถานต่อต้านอินเดียนในกรณีแคชเมียร์ กลายเป็นปฏิกิริยาลูกโซ่ นอกจากนี้ประธานาธิบดีชูการ์โนแห่งอินโดนีเซียยังกล่าวหาอินเดียนว่าไม่ซื่อสัตย์ต่อจิตวิญญาณแห่งบันดุงในการต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม รวมทั้งการประท้วงหน้าสถานทูตอินเดียนในกรุงจาการ์เพื่อต่อต้านอินเดียนที่สนับสนุนมาเลเซีย

ฝ่ายที่วางตัวเป็นกลางในสงครามอินเดียน-ปากีสถานคือ ฟิลิปปินส์และไทย แม้ว่าปากีสถานจะเป็นสมาชิก SEATO แต่เลขาธิการ SEATO รายงานว่าปัญหาเรื่องแคชเมียร์ จะไม่มาอยู่ภายใต้ขอบเขตของสนธิสัญญา SEATO⁹

เวียดนามเหนือซึ่งอยู่ฝ่ายปากีสถานพยายามชี้ว่าควรจัดการปัญหาดังกล่าวโดยใช้หลักการเคารพในสิทธิแห่งการกำหนดชะตากรรมตนเองของประชาชนชาวแคชเมียร์ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ยกหลักการนี้ขึ้นมาอ้างก็เพราะชาวแคชเมียร์ส่วนใหญ่เป็นมุสลิม จึงต้องการอยู่กับปากีสถานที่เป็น

⁸ Ibid., p.79.

⁹ Ibid., p.84.

มุสลิมเหมือนกันมากกว่าอินเดียที่คนส่วนใหญ่เป็นฮินดู จึงเชื่อว่าหากอ้างหลักการนี้ปากีสถานจะมีความได้เปรียบในการอ้างสิทธิ์ดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม หลังจากชุกการโนหมตอำนาจลงและถูกแทนที่โดยซุฮาร์โต ก็เกิดความเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เปิดโอกาสให้อินเดียกลับมาใกล้ชิดกับอินโดนีเซียอีกครั้ง นอกจากนี้เดี่ยกับอินโดนีเซียจะได้รับการความสัมพันธ์กันแล้ว การเผชิญหน้าระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซียก็สิ้นสุดลงด้วย สองมหาอำนาจอย่างสหรัฐ ฯ และโซเวียตก็ต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับมาเลเซีย มาเลเซียก็ได้เปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อโซเวียตโดยกล่าวว่าการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของมาเลเซียนั้นมีไว้ใช้กับจีนคอมมิวนิสต์ แต่ไม่ใช่ประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ

เมื่ออินทรา คานธีขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ของอินเดีย ก็พยายามที่จะครอบงำบทบาทในกิจการของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเริ่มจากใน ค.ศ. 1966 ที่เสนอให้สหรัฐ ฯ ถอนกองกำลังทั้งหมดออกจากเวียดนาม การริเริ่มพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของเธอได้รับการตอบรับอย่างดีจากสิงคโปร์, มาเลเซีย, ไทย ส่วนกัมพูชาพยายามเป็นกลางในตอนแรกแต่ต่อมาก็กลับไปสนับสนุนจีนอีก

ใน ค.ศ. 1967 เป็นปีที่นโยบายต่างประเทศอินเดียเริ่มเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มเข้าไปใกล้ชิดกับโซเวียตมากขึ้น เพื่อถ่วงดุลอิทธิพลทั้งทางการเมืองและทางทหารของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์จีน และยังได้ส่งผู้แทนไปเยือนประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นพม่า, มาเลเซีย, สิงคโปร์ ซึ่งได้รับการต้อนรับอย่างดี รวมทั้งลาวที่ได้แลกเปลี่ยนการเยือนระดับผู้นำกับอินเดีย นับเป็นสัญญาณที่บ่งบอกว่าความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและภูมิภาคนี้จะดีขึ้น

2. ความสัมพันธ์อินเดียกับอาเซียน: หลังก่อตั้งอาเซียนจนถึงสิ้นสุดสงครามเย็น (ค.ศ.1967-1990)

อาเซียน (The Association of South-East Asian Nations: ASEAN) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 1967 ณ กรุงทพ ฯ ประเทศไทย โดยมีสมาชิกก่อตั้ง 5 ประเทศได้แก่ ไทย, มาเลเซีย, อินโดนีเซีย, สิงคโปร์, และฟิลิปปินส์ ความสัมพันธ์ส่วนใหญ่ระหว่างอินเดียกับอาเซียนเป็นไปในลักษณะทวิภาคีกับบางประเทศโดยเฉพาะกับมาเลเซีย, สิงคโปร์, และอินโดนีเซียมากกว่าที่จะมีความสัมพันธ์กับอาเซียน

ทั้งนี้ก่อนหน้าที่จะมีการก่อตั้งอาเซียน อินเดียพยายามเสนอแนวคิดความร่วมมือแห่งเอเชีย แต่อย่างไรก็ตาม เมื่ออาเซียนได้ก่อตั้งขึ้นก็ไม่ได้รวมอินเดียเข้ามาเป็นสมาชิกด้วย ซึ่งมีหลายปัจจัยที่ทำให้อาเซียนตัดสินใจเช่นนั้นคือ อินโดนีเซียซึ่งเป็นผู้นำของสมาคมโดยพฤตินัยนั้นเกรงว่า

บทบาทผู้นำของตนจะถูกทำลายหากรวมอินเดียเข้ามาด้วย ทางด้านสิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศที่มีคนเชื้อสายจีนอยู่เป็นจำนวนมากจึงเกรงว่าความรู้สึกต่อต้านเงินของอินเดียอาจทำให้เกิดปัญหาต่อกระบวนการขององค์กรได้ ส่วนไทยกับฟิลิปปินส์ก็ต่อต้านแนวคิดไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดของอินเดียอยู่แล้ว จึงไม่ต้องกรวให้รวมอินเดียเข้ามา จึงมีแต่มาเลเซียเท่านั้นที่สนับสนุนอินเดีย ทั้งสองประเทศจึงมีความสัมพันธ์ทวิภาคีทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ¹⁰

อินเดียในทศวรรษ 1960 จึงเน้นความสัมพันธ์ทวิภาคีทางด้านวิชาการและความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าผ่านทางอาเซียน เช่นในวันที่ 28 ธันวาคม 1966 อินเดียลงนามความตกลงทางการค้ากับอินโดนีเซีย, 26 มีนาคม 1968 ลงนามข้อตกลงการค้ากับฟิลิปปินส์เพื่อขยายการค้าทวิภาคี, 22 กรกฎาคม 1968 ลงนามสนธิสัญญากับมาเลเซียเพื่อความร่วมมือในการขยายพื้นที่ทางเกษตรกรรมและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม, 13 ธันวาคม 1968 ลงนามสนธิสัญญาทางการค้ากับไทย อย่างไรก็ตาม สนธิสัญญาเหล่านี้ก็ไม่ได้ให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากมายนัก

ปลายทศวรรษ 1960 เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญหลายเหตุการณ์ นอกจากการถอนตัวออกจากคลองสุเอซของอังกฤษเมื่อเดือน มกราคม 1968 แล้ว การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกเหตุการณ์คือ เมื่อประธานาธิบดีนิกสันแห่งสหรัฐฯ ๕ ประกาศหลักการนิกสัน (Nixon Doctrine หรือ Guam Doctrine) ณ เกาะกวม ใน ค.ศ. 1969 โดยสหรัฐฯ ๕ จะถอนตัวออกจากภูมิภาคนี้ เหตุการณ์เหล่านี้ส่งผลให้เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สนับสนุนชาติตะวันตก รวมทั้งการปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ๕ ใน ค.ศ. 1971 ทำให้หลายประเทศมองว่าอินเดียน่าจะมีบทบาทในภูมิภาคนี้มากขึ้น

ต้นทศวรรษ 1970 ความขัดแย้งระหว่างอินเดียและปากีสถานเรื่องพรมแดนได้เพิ่มความรุนแรงมากขึ้น อีกทั้งเกิดวิกฤติการณ์บังกลาเทศที่ทำให้ประเทศบังกลาเทศถือกำเนิดขึ้นมา จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าอินเดียไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ, มิตรภาพและความร่วมมือ

¹⁰ Asis Kumar Majumdar, "India and The ASEAN", *South-East Asia in Indian Foreign Policy: A Study of India's Relations with South-East Asian Countries from 1962-82* , p. 175.

กับโซเวียต (The Indo-Soviet Treaty of Peace, Friendship and Cooperation)¹¹ ในวันที่ 9 สิงหาคม 1971 (ย้อนหลังไปใน ค.ศ. 1959 ปากีสถานก็ได้ทำสนธิสัญญาความมั่นคงกับสหรัฐฯ ซึ่งอาจเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ผลักดันอินเดียเช่นกัน) จากกรณีบังกลาเทศทำให้อาเซียนมีความเห็นแตกออกเป็นสองฝ่าย คือ ไทยได้เสนอให้สมาชิกอาเซียนเข้าร่วมการประชุมรับรองประเทศบังกลาเทศ แต่มาเลเซียและสิงคโปร์เห็นว่าการให้การรับรองควรเป็นไปตามพื้นฐานของแต่ละประเทศ เพราะอาเซียนไม่ใช่องค์กรความร่วมมือทางการเมือง ส่วนสนธิสัญญาอินเดีย-โซเวียตนั้นยิ่งทำให้อาเซียนมองเจตนาของอินเดียด้วยความเคลือบแคลงสงสัย แม้ว่านางอินทिरาจะได้ประกาศว่า

“ข้อตกลงดังกล่าวมีขึ้นเพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งให้อินเดีย โดยการสนับสนุนให้มีการเสริมสร้างมิตรภาพระหว่างสองชาติ แต่จะไม่มี การเปลี่ยนแปลงในนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่เราศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยม”¹²

อย่างไรก็ตามอาเซียนไม่ได้เห็นคล้อยตามคำประกาศของผู้นำอินเดียแต่กลับมองว่าการลงนามในสนธิสัญญาอินเดีย-โซเวียตคือการละเลยนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดที่อินเดียประกาศเอาไว้¹³ และบางครั้งยังมองว่าอินเดียได้กลายเป็นประเทศในอาณัติของโซเวียตไปแล้ว นอกจากนี้ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศอาเซียน ต่างกลัวว่าโซเวียตอาจต้องการทำข้อตกลงกับพวกเขาในรูปแบบทวิภาคีเหมือนที่ทำกับอินเดีย ทำให้มีการออกกฎว่าก่อนที่จะมีการลงนามสนธิสัญญาใด ๆ กับโซเวียต แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนต้องผ่านการพิจารณาจากประเทศสมาชิกอื่น ๆ ก่อน

หลังจากเหตุการณ์บังกลาเทศและความสำเร็จในการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างอินเดียและปากีสถาน ทำให้ในช่วง ค.ศ. 1972-1976 อินเดียเริ่มพยายามฟื้นฟู

¹¹ Man Mohini Kaul, “ASEAN-India Relations during the Cold War”, In India and Asean : the politics of India's look East policy. Edited by Frédéric Grare & Amitabh Mattoo, Centre de Science Humaines, Institute of Southeast Asian Studies, (New Delhi, [India] : Manohar, 2001): p.56.

¹² The Hindustan Times, 10 August, 1971, Cited by Asis Kumar Majumdar, “A New Light-A New Approach”, South-East Asia in Indian Foreign Policy: A Study of India's Relations with South-East Asian Countries from 1962-82, p.114.

¹³ Ibid., p.115.

ความสัมพันธ์กับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยกระตุ้นแนวคิดความร่วมมือในภูมิภาค มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำอินเดียและผู้นำประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า, มาเลเซีย, อินโดนีเซีย, สิงคโปร์ และไทย รวมทั้งมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นแบบทวิภาคีกับหลาย ๆ ประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ในช่วงเวลาดังกล่าวก็ไม่ได้มีอะไรคืบหน้ามากนัก

ใน ค.ศ. 1976 อินเดียได้ร้องขอสถานภาพการเป็นคู่เจรจา (Dialogue Partner) กับอาเซียน ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างจีนและปากีสถานที่อยู่ในระดับปกติคือตัวแปรที่ทำให้อินเดียพยายามผูกมิตรกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ค.ศ. 1977 มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในของอินเดียจากพรรคคองเกรสมาเป็นพรรคชนะตะซึ่งเป็นพรรครัฐบาล ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและอาเซียนได้พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น เป็นผลมาจากการแลกเปลี่ยนการเยือนทั้งระดับผู้นำและระดับรัฐมนตรีระหว่างอินเดียกับบางประเทศในอาเซียนในหลาย ๆ ครั้ง แม้ว่าโมราจี เดซาย (Morarji Desai) นายกรัฐมนตรีอินเดียจะพยายามเน้นเรื่องความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างอินเดียและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก แต่มีหลายคนวิจารณ์ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับอาเซียนนั้นต้องการความชัดเจน โดยมีหนังสือพิมพ์ชั้นนำของอินเดียหลายฉบับวิเคราะห์ว่าอินเดียไม่มีนโยบายที่ชัดเจนต่อกลุ่มอาเซียน เช่น หนังสือพิมพ์อินเดียนเอ็กซ์เพรส (The Indian Express) เขียนว่า 'ถึงเวลาแล้วที่จะต้องคิดอะไรบางอย่างเรื่องวิธีการใดที่จะกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ทั้งสองฝ่ายได้ดีที่สุด', อีโคโนมิคไทมส์ (Economic Times) เขียนว่า 'รัฐบาลอินเดียไม่มีความคิดที่ชัดเจนว่าวิธีการแบบใดที่จะให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุดต่อทั้งสองฝ่าย'¹⁴

อย่างไรก็ตามเค้าลางของความสัมพันธ์ที่กำลังจะดีขึ้นต้องจางหายไปอีกครั้ง เนื่องด้วยสาเหตุของความแตกต่างทางความคิดเรื่องไซเวียตรุกรานอัฟกานิสถาน และกรณีเวียดนามรุกรานกัมพูชา การเห็นชอบของอินเดียทั้งปฏิบัติการของกองกำลังไซเวียตที่บุกเข้าไปในอัฟกานิสถานเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 1979 และการสนับสนุนการรุกรานกัมพูชาของเวียดนามในปลาย ค.ศ. 1978 อาเซียนได้ประณามการรุกรานกัมพูชาของเวียดนามที่ได้ขับไล่รัฐบาลพลพตออกแล้วได้จัดตั้งรัฐบาลเฮงสัมรินขึ้นในกรุงพนมเปญ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและอาเซียนเริ่มห่างเหิน

¹⁴ Man Mohini Kaul, "ASEAN-India Relations during the Cold War", p.57.

ความห่างเหินยิ่งเพิ่มมากขึ้นเมื่ออินเดียให้การรับรองรัฐบาลเฮงสัมรินในกัมพูชา ซึ่งไซเวียตและเวียดนามให้การสนับสนุนอยู่ อินเดียพยายามชักชวนให้อาเซียนหันมาสนับสนุนรัฐบาลเฮงสัมริน โดยอินเดียส่งเจ้าหน้าที่มาในรูปแบบการเยือนอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งอาเซียนก็มองว่าการเยือนเหล่านี้คือความตั้งใจของอินเดียเพื่อที่จะกดดันให้พวกเขารับรองรัฐบาลหุ่นกัมพูชาของเวียดนาม

อินเดียเชื่อว่าการตัดสินใจของอินเดียที่จะรับรองรัฐบาลเฮงสัมรินนั้นจะไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคนี้แต่ในความเป็นจริงอาเซียนไม่ได้ยินดีต่อการกระทำของอินเดียเลย แม้กระทั่งมาเลเซียและอินโดนีเซียซึ่งเคยมองว่าอินเดียนั้นเป็นกลาง ก็ยังไม่เห็นด้วย และในช่วงระหว่างเตรียมการประชุมผู้นำกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1979 ณ กรุงโคลัมโบ อตัล พิหารี วัชปายี (Atal Behari Vajpayee) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอินเดีย ได้พยายามทำการชักจูงที่ประชุมเพื่อรัฐบาลเฮงสัมรินอีกครั้ง แม้ว่าจะแสดงความพยายามดังกล่าวในเวลาต่อมา แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความเคลือบแคลงของอาเซียนที่มีต่ออินเดียนลดลงไป ซึ่งผลลัพธ์ก็คืออาเซียนได้เลื่อนการพิจารณาเพื่อให้สถานะการเป็นคู่เจรจาแก่อินเดียไปอย่างไม่มีกำหนด ความตึงเครียดยิ่งเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการปะทะกันหลายครั้งระหว่างกองทัพไทยกับกองกำลังเวียดนามที่เข้ามารุกรานตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา เหตุการณ์ครั้งนี้ส่งผลให้กลุ่มประเทศอาเซียนยิ่งเคลือบแคลงสงสัยนโยบายของอินเดียที่มีต่อกัมพูชามากขึ้น

ประเทศในอาเซียนได้ออกมาแสดงความไม่พอใจนโยบายของอินเดียหลายครั้ง เช่น ในการประชุมผู้นำรัฐบาลในเครือจักรภพแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (the meeting of the Commonwealth Heads of Government of Asian and Pasific region) เมื่อเดือนกันยายน 1980 ลี กวน ยิว (Lee Kuan Yew) นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ได้แสดงความไม่พอใจนโยบายของอินเดียต่อปัญหา กัมพูชาและอัฟกานิสถาน เขาได้ตอกย้ำการเรียกร้องของประเทศอาเซียนที่จะให้เวียดนามถอนกองกำลังออกจากกัมพูชา เขายังกล่าวอีกว่าการรับรองรัฐบาลหุ่นเชิดของกัมพูชานั้นไม่โปร่งใส กรณีอัฟกานิสถานก็เช่นเดียวกัน เขาไม่เห็นด้วยที่นางอินทราเห็นชอบกับการแทรกแซงของไซเวียต¹⁵

¹⁵ Asis Kumar Majumdar, "India and The ASEAN", p.181.

ความห่างเหินในความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียนและอาเซียนได้เกิดขึ้นแล้ว และยังไม่มีการที่ท้าวว่าจะเชื่อมประสานกันได้ในเวลาอันใกล้ ขณะที่อินเดียนพยายามชักจูงให้ประชาคมโลกสนับสนุนรัฐบาลเฮงสัมริน ทางด้านสมาชิกอาเซียนก็มองว่าการกระทำทั้งหลายเหล่านี้เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พวกเขาถือว่าการรุกรานกัมพูชาของเวียดนามคือต้นตอของความตึงเครียดทั้งหมดที่มีอยู่ในภูมิภาค เห็นได้จากแถลงการณ์ร่วมในช่วงท้ายของการประชุมสภาอาเซียน (the ASEAN inter-parliamentary conference) โดยมีความว่า

“สาเหตุหลักของความวุ่นวายและตึงเครียดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในขณะนี้ ได้สร้างภัยคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศไทย ซึ่งต่อเนืองมาจากกองกำลังที่เข้ายึดครองกัมพูชา”¹⁶

ความต้องการที่จะต่อต้านคอมมิวนิสต์ของอาเซียนเป็นสาเหตุให้อาเซียนต้องมีภาระผูกพันกับการสนับสนุนรัฐบาลพลพตเพื่อต่อต้านเวียดนามไปโดยปริยาย แม้ว่าจะไม่ได้ชอบใจกับแนวทางของรัฐบาลพลพตนัก แต่พวกเขากลัวว่าเวียดนามจะทำเหมือนที่ทำกับกัมพูชา โดยบุกรุกเข้ามาในเขตแดนไทย ทั้งนี้อินเดียนไม่สามารถแสดงบทบาทตัวกลางได้ดีนักในการไกล่เกลี่ยระหว่างเวียดนามกับอาเซียน และยังเป็นการยากที่อาเซียนจะให้อินเดียนมีโอกาสนั้นไป เพราะอาเซียนเห็นว่าจะเป็นการดีกว่าที่จะไม่อนุญาตให้รัฐบาลกัมพูชาที่เวียดนามหนุนหลังมาอยู่ติดประตูบ้านของไทย จึงดูเหมือนว่าเป็นไปได้ยากที่ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียนและอาเซียนจะดีขึ้นตราบใดที่ปัญหาที่กัมพูชายังไม่จบ ตราบใดที่อินเดียนยังเข้าข้างเวียดนามและรัฐบาลเฮงสัมรินที่เป็นหุ่นเชิดของเวียดนาม

อินทิวรา คานธี นายกรัฐมนตรีอินเดียนต้องการจะปรับปรุงความสัมพันธ์กับชาติอาเซียน ด้วยการเดินทางไปเยือนฟิลิปปินส์และอินโดนีเซียในเดือนตุลาคม 1981 ในสุนทรพจน์ของเธอ ณ กรุงมะนิลา เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 1981 เธอได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันระหว่างอินเดียนกับ 5 ชาติสมาชิกอาเซียนในเรื่องผลประโยชน์ของความสงบสุขและความมั่นคงของโลก แม้ว่าจะมีความเข้าใจที่แตกต่างกัน เธอได้เน้นย้ำว่าอินเดียนยังคงเป็นประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ปราศจากการยึดติดกับกลุ่มค่ายใด ๆ มีอิสระเป็นของตนเองในการตัดสินใจและการแสดงออกโดย

¹⁶ Ibid.

ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์แห่งชาติของอินเดีย อินเดียรู้สึกท้อใจว่าอาเซียนตกอยู่ในอิทธิพลของจีนในประเด็นเรื่องกัมพูชา และในเดือนตุลาคม 1981 พีวี นรสิงหะ ราว (P.V. Narasimha Rao) รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศอินเดียได้ไปเยือนมาเลเซียอย่างเป็นทางการเป็นเวลา 2 วัน ซึ่งการเยือนของเจ้าหน้าที่ระดับสูงทั้งสองครั้งเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความต้องการของอินเดียที่จะแสดงความโปร่งใสในจุดยืนเรื่องกัมพูชา และเพื่อเปิดการเจรจากับอาเซียน

สื่อมวลชนอินเดียที่เดินทางไปยังประเทศอาเซียนหลังจากการเยือนอย่างเป็นทางการของเจ้าหน้าที่อินเดียไม่นาน ได้ให้ข้อสังเกตว่าการเยือนทั้งหลายเหล่านี้ไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียและอาเซียนดีขึ้น เขาได้ชี้แจงว่าเจ้าหน้าที่ในประเทศอาเซียนเหล่านี้แสดงความเห็นว่าไม่มีประโยชน์ที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจโดยปราศจากนโยบายเชิงรุกทางการเมือง และยังได้ยกคำพูดของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของอาเซียนที่ได้กล่าวว่า

“ในด้านหนึ่งคุณเที่ยวไปช่วยเหลือกัมพูชาและเวียดนาม แต่อีกด้านหนึ่งคุณกลับมาเคาะประตูพวกเราเพื่อขอความร่วมมือแห่งมิตรภาพ ซึ่งทั้งสองทำที่นั่นไม่เป็นตรรกะ”¹⁷

เดือนตุลาคม ค.ศ. 1984 ราจีฟ คานธี (Rajiv Gandhi) ได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อจากนางอินทิดา ราจีฟ พยายามแสดงความบริสุทธิ์ใจของอินเดียในประเด็นกัมพูชาโดยการเยือนอินโดนีเซียและไทยในเดือนตุลาคม 1986 ความเห็นของอินเดียต่อประเด็นดังกล่าวคือจะถูกตัดสินโดยฉันทามติ อย่างไรก็ตาม ต่อมาความสำคัญของการสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างอินเดียนั้นก็ถูกลดความสำคัญลงไปอีกครั้ง ด้วยเรื่องอินเดียนั้นต้องต่อสู้กับกองกำลังที่ป่ากีสถานให้การสนับสนุนในแคชเมียร์ ดังนั้นช่วงกลางทศวรรษ 1980 ความสัมพันธ์อินเดีย-อาเซียนจึงไม่มีอะไรคืบหน้ามากนัก จะมีก็แต่ความสัมพันธ์แบบทวิภาคีกับบางประเทศเท่านั้น

ในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ด้วยความเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้อาเซียนเริ่มเป็นที่สนใจมากขึ้นได้รับความเชื่อถือ, ความร่วมมือจากประชาคมโลก อินเดียก็ต้องการสร้างความสัมพันธ์กับอาเซียนทั้งแบบทวิภาคีและกับทั้งอาเซียน แต่มีอุปสรรคอยู่บ้างจากการที่อินเดียไม่สนับสนุนข้อเรียกร้องของอาเซียนในที่ประชุมสหประชาชาติเพื่อให้ถอนกองกำลังต่างชาติออกจากกัมพูชา¹⁸

¹⁷ Deccan Chronicle, Hyderrabad, 18 Feb.1992, Cited by Man Mohini Kaul, “ASEAN-India Relations during the Cold War”, p.59.

¹⁸ Ibid., p.53.

แต่ในที่สุดความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียนกับอาเซียนก็ได้รับการปรับปรุงในช่วงปลายทศวรรษ 1980 เนื่องจากความหวาดกลัวว่าอินเดียนอาจเป็นภัยคุกคามต่ออาเซียนนั้นลดลง อีกทั้งอินเดียนไม่ได้แสดงท่าทีเป็นมหาอำนาจครอบงำภูมิภาคนี้เมื่อเทียบกับที่จีนทำ และยังมี การเปลี่ยนแปลงในโซเวียต ทั้งตัวผู้นำและนโยบายคือ มิคาอิล กอบาเชฟที่ดำเนินนโยบายเปเรสตรอยก้าและกลาสนอส เพื่อปฏิรูปทางเศรษฐกิจและเปิดกว้างทางการเมือง ทำให้ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นพันธมิตรกับโซเวียตอย่างอินเดียนต้องเปลี่ยนนโยบายและท่าทีตามไปด้วย ส่วนความสัมพันธ์เวียดนาม-อาเซียนก็ได้รับการฟื้นฟูในช่วงกลางทศวรรษ 1980 เนื่องจากเวียดนามต้องการเปิดประตูทางเศรษฐกิจตามนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจดอยมอย (Doi Moi) และเริ่มถอนกองกำลังส่วนใหญ่ของพวกเขาออกจากกัมพูชา เมื่อบรรยากาศความตึงเครียดเริ่มผ่อนคลายลง ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียนกับอาเซียนจึงเริ่มมีท่าทีที่ดีขึ้นนับตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1980

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างอินเดียนกับอาเซียนหลังก่อตั้งอาเซียน

ความสัมพันธ์นี้สามารถแบ่งเป็น 2 ช่วงเวลาได้แก่ ช่วงแรกคือปลายทศวรรษ 1960 และทศวรรษ 1970, ช่วงที่สองคือทศวรรษ 1980

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในช่วงปลายทศวรรษ 1960 และทศวรรษ 1970

การค้าระหว่างอินเดียนและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังจากที่มีการก่อตั้งอาเซียนนั้นปริมาณการค้าได้ลดลงจาก 154.2 ใน ค.ศ. 1966-67 เป็น 92.7 สิบล้านรูปี ใน ค.ศ. 1967-68 เนื่องจากนโยบายทางเศรษฐกิจของอินเดียนในขณะนั้นถูกบดบังความสำคัญด้วยเรื่องความมั่นคงทางการทหาร ในเวลาต่อมาถึงตกลงในปริมาณที่มากกว่าเดิมอีกครั้งใน ค.ศ. 1970-1971 เนื่องจากในต้นทศวรรษ 1970 ได้เกิดเหตุการณ์ที่เป็นปัจจัยทำให้การค้าระหว่างอินเดียนกับประเทศอาเซียนลดลงอันเนื่องมาจาก สงครามระหว่างอินเดียนและปากีสถานรวมทั้ง ประเด็นบังกลาเทศ ประกอบกับญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายเชิงรุกทางเศรษฐกิจกับภูมิภาคนี้ ต่อมาการค้าได้เพิ่มขึ้นใน ค.ศ. 1973-74 โดยปริมาณที่เพิ่มขึ้นนั้นมาจากการค้ากับมาเลเซีย, สิงคโปร์, อินโดนีเซีย, ไทย (และเวียดนามซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกอาเซียน) เมื่อสหรัฐ ฯ ลดบทบาทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลงหลังจากแพ้สงครามเวียดนาม อินเดียนยิ่งตระหนักถึงความสำคัญในการกระชับความสัมพันธ์และความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อินเดียนจึงใช้กลยุทธ์การส่งผู้แทนจำนวนมากมายังประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ ซึ่งปริมาณการค้าที่เพิ่มขึ้นใน ค.ศ. 1975-76 ก็เป็นหลักฐานที่แสดงได้ว่าความพยายามของอินเดียนนั้นไม่สูญเปล่า ส่วนใน ค.ศ. 1977-79 ที่ปริมาณการค้าพุ่งขึ้นสูงอย่างเห็นได้ชัดนั้นเป็นผลมาจากการที่อินเดียน

นำเข้าน้ำมันปาล์มจากมาเลเซียเป็นจำนวนมาก เพราะอินเดียขณะนั้นกำลังขาดแคลนน้ำมันที่บริโภคได้

ตารางที่ 2.1

ปริมาณการค้าระหว่างอินเดียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วง ค.ศ. 1966-1979

อัตรา: สิบล้านรูปี

ปี ค.ศ.	ปริมาณการค้า
1966-67	154.2
1967-68	92.7
1968-69	119.3
1969-70	105.4
1970-71	84.2
1971-72	66.2
1972-73	63.3
1973-74	154.6
1974-75	162.9
1975-76	235.6
1976-77	262.9
1977-78	503
1978-79	631.3

ที่มา : ปรับจาก Aziz Kumar Majumdar, "Economic Relations between India and South-East Asia: A Brief Survey", South-East Asia in Indian Foreign Policy: A Study of India's Relations with South-East Asian Countries from 1962-82, p.219.

การค้าทวิภาคี

มาเลเซีย : ในบรรดาประเทศในภูมิภาคนี้ถือว่ามาเลเซียเป็นคู่ค้าที่ดีที่สุดของอินเดีย โดยมีปัจจัยคือ ความใกล้ชิดกันทางการเมืองในช่วงกลางทศวรรษ 1960 ได้สร้างรากฐานให้เกิดความผูกพันกันทางเศรษฐกิจระหว่างอินเดียและมาเลเซียตามไปด้วย อีกทั้งยังมีเรื่องประชากรชาวมาเลเซียเชื้อสายอินเดียและนโยบายเปิดเสรีการลงทุนจากต่างประเทศ ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้เศรษฐกิจของมาเลเซียเกี่ยวพันกันกับอินเดีย ทั้งนี้ความร่วมมือของทั้งสองประเทศมีทั้งด้านเกษตรกรรมและเทคโนโลยี เช่น การส่งออกสินค้าด้านวิศวกรรมของอินเดียไปยังมาเลเซียทำให้การนำเข้าดีบุกและยางพาราจากมาเลเซียมีปริมาณเพิ่มขึ้น สินค้าส่งออกของอินเดียไปยังมาเลเซีย ได้แก่ สินค้าประเภทอาหาร, อาหารสัตว์, ฝ้าย, เครื่องใช้ไฟฟ้า, อุตสาหกรรมเหล็ก ฯลฯ ส่วนสินค้า

นำเข้าจากมาเลเซียได้แก่ ดีบุกและน้ำมันปาล์ม การร่วมลงทุนระหว่างอินเดียนีเซียและมาเลเซียที่เพิ่มขึ้นทำให้การค้าระหว่างทั้งสองประเทศเจริญรุดหน้าตามไปด้วย

อินโดนีเซีย : การค้ากับอินโดนีเซียหลังจากชุกการโหมอดอำนาจลงแล้วนั้น อินเดียนีเซียก็พยายามสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับอินโดนีเซียให้มากขึ้นเช่น การเสนอความช่วยเหลือทางการค้า ทั้งนี้ก่อน ค.ศ. 1966 ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมคือสินค้านำเข้าหลักของอินเดียนีเซียจากอินโดนีเซีย แต่หลังจาก ค.ศ. 1966 อินเดียนีเซียก็ลดการนำเข้าสินค้านี้จากอินโดนีเซียเนื่องจากสินค้านี้มีราคาสูง นอกจากนี้การนำเข้ามะพร้าวแห้งและยางพาราจากอินโดนีเซียก็ยังลดลงตามไปด้วยเพราะสินค้านี้มีราคาสูงแต่คุณภาพต่ำ สินค้าส่งออกของอินเดียนีเซียไปยังมาเลเซียได้แก่น้ำตาล, สารเคมี, เครื่องผลิตกระแสไฟฟ้า, รถยนต์, ซา, เครื่องจักร, ปลา, สินค้าอุตสาหกรรมยางพารา, หลอดไฟ, ตะเกียง, ชิ้นส่วนรถยนต์, และสินค้าทางวิศวกรรม ในเดือนธันวาคม 1980 ประธานาธิบดีซูฮาร์โตแห่งอินโดนีเซียได้เยือนอินเดียนีเซียพร้อมด้วยกุสุมาตมาดญา (Kusumatmadja) รัฐมนตรีต่างประเทศ, และนิตีซาสโตร (Nitisastro) รัฐมนตรีเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และผู้ประสานงานด้านการคลัง ในการเยือนดังกล่าวอินเดียนีเซียและอินโดนีเซียได้เห็นพ้องกันว่าจะขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจรวมทั้งจัดตั้งการร่วมลงทุนระหว่างสองประเทศ ตัวอย่างเช่น อินโดนีเซียจะเป็นผู้จัดหาน้ำมันดิบจำนวนมากให้แก่อินเดียนีเซีย ส่วนอินเดียนีเซียจะจัดตั้งโรงงานเส้นใยสังเคราะห์ขึ้นในอินโดนีเซีย และอินเดียนีเซียยังได้เสนอสร้างโครงการปูนซีเมนต์หนึ่งโครงการและโครงการเยื่อกระดาษอีกสองโครงการ

ฟิลิปปินส์ : ฟิลิปปินส์เคยเป็นตลาดที่ดีสำหรับสินค้าประเภทสิ่งทอของอินเดียนีเซียในช่วงทศวรรษ 1950 แต่อินเดียนีเซียก็ได้สูญเสียตลาดไปเมื่อฟิลิปปินส์เริ่มทำอุตสาหกรรมสิ่งทอของตนเอง นอกจากนี้ ตลาดของฟิลิปปินส์ยังถูกรอบงำด้วยประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างสหรัฐ ฯ และญี่ปุ่น ทำให้อินเดียนีเซียเสียเปรียบในการแข่งขันที่จะสร้างภาพลักษณ์ของสินค้ากับประเทศที่พัฒนาแล้วเหล่านี้

สิงคโปร์ : ปริมาณการค้าของอินเดียนีเซียกับสิงคโปร์นั้นเพิ่มสูงขึ้นมากโดยเฉพาะช่วงปลายทศวรรษ 1960 และปลายทศวรรษ 1970 โดยการส่งออกของอินเดียนีเซียไปยังสิงคโปร์เพิ่มขึ้นมากกว่าสองเท่าตัว อินเดียนีเซียปลื้มกับดุลการค้าที่ได้เปรียบสิงคโปร์แม้ว่าจะไม่ได้มากมายนักเมื่อเทียบกับส่วนแบ่งทางการค้าที่สิงคโปร์ทำกับประเทศอื่นในโลก โดยคิดเป็นเพียงร้อยละ 1.1 เท่านั้นใน ค.ศ. 1979

กลุ่มอินโดจีน : การค้าของอินเดียนีเซียกับประเทศกลุ่มอินโดจีน ได้แก่ เวียดนาม, ลาว, และกัมพูชานั้นมีปริมาณค่อนข้างน้อย เนื่องจากขณะนั้นสหรัฐ ฯ ยังคงกองกำลังอยู่ในบริเวณนั้นเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เป็นการยากสำหรับอินเดียนีเซียที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศ

เหล่านั้น ทั้งนี้ใน ค.ศ. 1967-68 อินเดียแทบไม่ได้ทำการค้ากับเวียดนามเหนือเลย แต่อินเดียส่งออกไปยังเวียดนามใต้ถึง 8.3 สิบล้านรูปีซึ่งตรงกับช่วงที่สหรัฐ ฯ ได้ถอนกองกำลังออกไป ซึ่งตั้งแต่ ค.ศ. 1975-76 การค้าระหว่างอินเดียกับเวียดนามก็เริ่มเพิ่มขึ้น และยิ่งสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดใน ค.ศ. 1978-79 โดยทั้งสองประเทศได้ทำความตกลงในการให้ MFN หรือชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favoured Nation) แก่กันและกันเพื่อพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

พม่า : การค้ากับพม่าซึ่งเป็นอีกหนึ่งประเทศนอกจากกลุ่มประเทศอินโดจีนที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกอาเซียนนั้นไม่ราบรื่นนัก เนื่องจากอินเดียลดการนำเข้าข้าวจากพม่า ส่วนพม่าก็หันไปส่งเสริมการค้ากับจีน นอกจากนี้พม่ายังแตกต่างจากประเทศกลุ่มอาเซียนตรงที่พม่าไม่ได้ยื่นข้อเสนอให้อินเดียมาร่วมลงทุนด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สร้างความลำบากให้กับอินเดียในการที่จะเพิ่มปริมาณการค้ากับพม่า

ตารางที่ 2.2

ปริมาณการค้าระหว่างอินเดียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แบบรายประเทศในช่วง ค.ศ. 1966-1979

อัตรา: สิบล้านรูปี

	Indonesia	Malaysia	Thailand	Philippines	Singapore	Burma	Vietnam	Laos	Cambodia
1966-67	1.1	22.9	56.2	0.6	24.3	43.9	4.9	n/a	0.3
1967-68	5.9	16.9	33	1	12.1	13	8.3	n/a	2.5
1968-69	5.6	14.7	42.5	5.1	22.6	26.2	0.7	n/a	1.9
1969-70	4.2	16.5	22.6	2.5	17.3	40.9	1	n/a	0.4
1970-71	4.3	17.4	15.2	2.2	18.8	23.6	2.7	n/a	n/a
1971-72	3.4	15.5	8.4	1.7	20.5	16.7	n/a	n/a	n/a
1972-73	5.6	17.7	11.3	1.8	20.6	6.3	n/a	n/a	n/a
1973-74	27.2	56.6	11.2	3.9	54.2	1.5	n/a	n/a	n/a
1974-75	53.6	39.5	14.6	5	44.7	4.7	0.8	n/a	n/a
1975-76	55.1	47.4	39.2	16.1	64.7	12	1.1	n/a	n/a
1976-77	63.5	63.9	30.7	23.6	66.6	14.6	n/a	n/a	n/a
1977-78	63.8	253.5	32.4	14	120	11.6	7.7	n/a	n/a
1978-79	93.4	284.7	36.3	11.7	166.8	12.4	26	n/a	n/a

ที่มา : ปรับจาก Aziz Kumar Majumdar, "Economic Relations between India and South-East Asia: A Brief Survey", *South-East Asia in Indian Foreign Policy: A Study of India's Relations with South-East*

Asian Countries from 1962-82, p.223.

จากการที่อินเดียพยายามสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงทศวรรษ 1970 นั้น สิ่งที่เกี่ยวข้องว่าประสบความสำเร็จที่สุดก็คือการร่วมทุนกับประเทศในภูมิภาคนี้ โดยประเทศที่อินเดียไปจัดตั้งบริษัทร่วมทุนมากที่สุดคือ มาเลเซีย ซึ่งในปลาย ค.ศ. 1980 มีจำนวน 90 บริษัทจาก 222 บริษัททั่วโลกที่อินเดียไปร่วมทุนตั้งอยู่ที่มาเลเซีย นอกจากมาเลเซียแล้ว อินโดนีเซีย, ไทย, สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ต่างก็ยื่นข้อเสนอที่จะร่วมทุนกับอินเดีย ส่วนสาขาในการร่วมลงทุนระหว่างอินเดียนับกับภูมิภาคนี้มีหลายสาขาด้วยกันโดยครอบคลุมทั้งเครื่องยนต์ดีเซล, โรงปั่นด้าย, มะพร้าวแห้งและกะทิ, สิ่งทอ, เครื่องจักรกล, กระจกนิรภัย, โรงงานน้ำตาล, โรงงานวิศวกรรมเหล็ก ฯลฯ บริษัทที่เข้ามาลงทุนในภูมิภาคนี้ได้แก่ กลุ่มตาทาร์ (the Tatas), กลุ่มเบอิร์ลา (the Birlas), กลุ่มกอดริจ (the Godrejs), กลุ่มซิงกันเนีย (the Singhanias), กลุ่มเกอร์โลสการ์ (the Kirloskars), กลุ่มศรีราม (the Sriram)¹⁹ ฯลฯ

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 1980

ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1970 จนถึงต้นทศวรรษ 1980 เป็นช่วงที่อินเดียต้องเผชิญหน้ากับการแข่งขันกับญี่ปุ่นในภูมิภาคนี้ทั้งเรื่องการค้าและการให้ความช่วยเหลือ ญี่ปุ่นอยู่ในสถานะที่ได้เปรียบมากกว่าเช่น ได้ริเริ่มการประชุมเช่นเดียวกับการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนเพื่อสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อีกทั้งญี่ปุ่นยังมีอิทธิพลในการตัดสินใจของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (the Asian Development Bank) ซึ่งเป็นผู้บริจาครายใหญ่ที่สุดของเอเชีย เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วไม่ว่าจะเป็นในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคี ญี่ปุ่นสามารถเข้าถึงการค้าของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มากกว่าอินเดีย นอกจากนี้ประเด็นทางการเมืองก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้อาเซียนสะดวกรใจที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับญี่ปุ่นมากกว่าอินเดีย

ใน ค.ศ. 1984 อินเดียได้เปลี่ยนแปลงผู้นำประเทศจาก อินทிர่า คานธี มาเป็น ราจีฟ คานธี ทำให้บรรยากาศทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยรัฐบาลของราจีฟได้ปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์มากขึ้น เริ่มจากการเยือนไทยและอินโดนีเซียเพื่อชี้แจงจุดยืนเรื่องปัญหากัมพูชา ซึ่งใน ค.ศ. 1985 ก็ได้มีผู้แทนหลากหลายสาขาจากอาเซียนได้ไปเยือนอินเดียโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทวิภาคี ซึ่งเหตุผลที่ทำให้อาเซียนทบทวนผลประโยชน์ที่จะได้จากอินเดียอีกครั้ง ก็เพราะรัฐบาล

¹⁹ Ibid., p.222.

ใหม่ของอินเดียได้ส่งสัญญาณเชิงบวกที่จะเปิดเสรีทางเศรษฐกิจมากขึ้น แม้แต่สิงคโปร์ที่มีท่าทีเคลือบแคลงสงสัยต่อนโยบายของอินเดียที่มีต่อกัมพูชา ก็ยังส่งสัญญาณที่ยืดหยุ่นมากขึ้น กรณีน้ำมันปาล์มของมาเลเซียเป็นตัวอย่างที่ดีซึ่งชี้ให้เห็นว่า มาเลเซียระมัดระวังไม่ให้อุตสาหกรรมใดอย่างอินเดียไปให้คู่แข่งอย่างอินโดนีเซีย ความถี่ในการเยือนอินเดียของเจ้าหน้าที่ระดับสูงทั้งด้านการค้าและด้านอื่น ๆ จากนานาประเทศอาเซียนใน ค.ศ. 1985 เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการแยกเศรษฐกิจออกจากการเมือง

ในทศวรรษ 1980 สิงคโปร์และมาเลเซียยังคงเป็นคู่ค้าหลักของอินเดียในอาเซียน ขณะที่การค้าทวิภาคีกับไทยเริ่มได้รับการฟื้นฟูในช่วงปลายทศวรรษ 1980 การค้ากับอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ยังคงมีอยู่น้อย ส่วนการค้ากับบรูไนนั้นยังไม่มีข้อมูล

การค้าทวิภาคี

อินโดนีเซีย : ผลกระทบจากประเทศอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ได้เข้ามาแทนที่สินค้านำเข้าจากอินเดียของอินโดนีเซียอย่างช้า ๆ ทำให้ส่วนแบ่งตลาดในอินโดนีเซียของอินเดียลดลง อย่างไรก็ตามทั้งอินเดียและอินโดนีเซียต่างก็ได้ทบทวนถึงผลประโยชน์ในการขยายความสัมพันธ์ทางการค้าแบบทวิภาคีในครั้งที่นายราจีฟ เยือนอินโดนีเซียใน ค.ศ. 1986 และบริษัทยังอินเดียได้ไปเยือนอินโดนีเซียเพื่อส่งเสริมโอกาสทางการค้าและอุตสาหกรรมด้วยกัน อินโดนีเซียได้ส่ง KADIN หรือ ผู้แทนหอการค้าและอุตสาหกรรมอินโดนีเซีย (Indonesia Chamber of Commerce and Industry) ไปยังอินเดียในเดือนกุมภาพันธ์ 1986 เพื่อส่งเสริมการค้า KADIN ได้สังเกตว่าเครื่องจักรและอุตสาหกรรมเหล็กของอินเดียมีความล้ำหน้ามากกว่าอินโดนีเซียและประเทศกำลังพัฒนาประเทศอื่น ๆ อินเดียมีปฏิสัมพันธ์ที่เปิดมากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วทำให้การถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นไปได้ง่ายกว่า ใน ค.ศ. 1987 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการความร่วมมือทางธุรกิจอินโดนีเซีย-อินเดีย (Indian-Indonesia Joint Business Council) ขึ้นโดยมีการประชุมหลายครั้งนับตั้งแต่นั้นมา ส่วนทางภาคเอกชนได้มีสมาคมเศรษฐกิจแห่งอินเดียและอินโดนีเซีย (the Economic Association of India and Indonesia) เป็นกลุ่มองค์กรอุตสาหกรรมในอินโดนีเซียที่ร่วมทุนกับเจ้าของกิจการชาวอินเดีย ใน ค.ศ. 1989 อินเดียเป็นผู้ลงทุนอันดับที่หกของผู้ลงทุนต่างชาติในอินโดนีเซียโดยมีมูลค่าการลงทุนถึง 537 ล้านดอลลาร์สหรัฐ²⁰

²⁰ Kripa Sridharan, "The Economic Dimension in India-ASEAN Relations", *The ASEAN Region in India's Foreign Policy*, Dartmouth (Hants: English, 1996), p.211.

มาเลเซีย : มาเลเซียพึงพอใจในดุลการค้าที่ได้ดุลอินเดียนในทศวรรษ 1980 แม้ว่าการส่งออกของอินเดียนจะเพิ่มสูงขึ้น และการนำเข้าจากอินเดียนมีความผันผวน เพราะปัญหานี้สืบเนื่องมาจากการเจรจาการค้าอินเดียนมาเลเซีย ที่ว่าอินเดียนเป็นผู้นำเข้าน้ำมันปาล์มจากมาเลเซียรายใหญ่ที่สุด จึงคาดหวังว่ามาเลเซียจะมีมาตรการอะไรมาจัดการกับดุลการค้าที่ไม่สมดุลกันอยู่ โดยอินเดียนได้ใช้วิธีกดดันว่าจะหันไปซื้อน้ำมันปาล์มจากอินโดนีเซียแทน ทำให้มาเลเซียวิตกกังวลกับเรื่องนี้มากจึงรีบดำเนินการเพื่อลดดุลการค้าที่ได้ดุลถึง 384 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ฯ ใน ค.ศ. 1987 โดยเซ็นสัญญามูลค่า 192 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ฯ กับบริษัทอินเดียนในโครงการสร้างสนามบินใหม่, และสร้างสะพานใหม่สามสะพานที่ซาราวัก (Sarawak) มูลค่าประมาณ 70 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ฯ แต่เหตุการณ์สำคัญคือการเยือนระดับผู้นำในเดือนมกราคม 1987 ของมหาทิว (Mahathir) นายกรัฐมนตรีมาเลเซียที่ได้มาเยือนอินเดียนเพื่อเจรจากับบราจีฟ เรื่องปัญหาแกมพูชา แต่เรื่องสำคัญก็คือการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจทวิภาคีระหว่างมาเลเซียและอินเดียน

สิงคโปร์ : ในทศวรรษ 1980 สิงคโปร์ถูกสหรัฐ ฯ ตัดสิทธิพิเศษทางศุลกากรในการลดหย่อนอากรนำเข้าสินค้า (GSP: Generalized System of Preferences) ซึ่งกระทบต่อการส่งออกถึงร้อยละ 30 ของสินค้า 700 ชนิด จึงพยายามสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจกับอินเดียน จากความพยายามของ TDB หรือคณะกรรมการพัฒนาการค้า (Trade Development Board) ของสิงคโปร์ใน ค.ศ. 1985 แสดงให้เห็นว่าอินเดียนคือเป้าหมายในโครงการพัฒนาตลาด จึงได้ไปเปิดสำนักงานที่บอมเบย์หรือมุมไบในเดือนตุลาคม 1986 บริษัทเงินทุนของ TDB เกิดขึ้นใน 4 บริษัทคือเพื่อสนับสนุนบริษัทอินเดียนให้ใช้สิงคโปร์เป็นฐานของตลาดสำหรับตลาดในตะวันออกไกล, กระตุ้นบริษัทสิงคโปร์ให้ตอบสนองความต้องการของอินเดียนในเรื่องน้ำมัน วิศวกรรมทางทะเลและมหาสมุทร, แนะนำบริษัทสิงคโปร์ว่าสามารถมีส่วนร่วมในโครงสร้างภายใต้ร่มเงาของธนาคารโลก และ ADB, และลดการแข่งขันกันเองทางการค้าระหว่างสองประเทศ ในเดือนมีนาคม 1988 ได้มีการเยือนอินเดียนครั้งสำคัญของดี กวน ยิว โดยมีจุดประสงค์เพื่อกระตุ้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยดี กวน ยิว ได้ชี้ว่าความเห็นที่ไม่ตรงกันในประเด็นแกมพูชาไม่ได้เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ²¹ หลังจากการเยือนของดี กวน ยิว ก็มีการเยือนของผู้แทนในสาขาต่าง ๆ จากสิงคโปร์หลายคณะด้วยกันซึ่งก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากทั้งประชาคมธุรกิจอินเดียนและเจ้าหน้าที่รัฐบาล

²¹ Ibid., p.213.

ไทย : การค้าทวิภาคีระหว่างไทยกับอินเดียเป็นไปอย่างเรียบง่าย จะมีปริมาณเพิ่มสูงเป็นพิเศษในช่วง 1984-87 ที่อินเดียนำเข้าข้าวเป็นจำนวนมากจากไทยเพราะขาดแคลน ในเดือนมีนาคม-เมษายน 1989 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีของไทยได้เดินทางเยือนอินเดีย พร้อมด้วยนักธุรกิจและอุตสาหกรรมอีก 55 ราย ถือเป็นการเยือนที่สำคัญอีกครั้งของผู้นำในอาเซียน ในการเยือนดังกล่าวทั้งสองประเทศได้ลงนามจัดตั้งคณะกรรมการร่วมทางเศรษฐกิจ (Joint Economic Commission) เพื่อปรับปรุงการค้าและการร่วมทุน พลเอกชาติชายยังได้กล่าวถึงความปรารถนาที่จะสร้างสะพานทางเศรษฐกิจข้ามผ่านทะเลอันดามันระหว่างตะวันตกของไทยและตะวันออกของอินเดีย

ตารางที่ 2.3

การส่งออกของอินเดียไปยังอาเซียนในทศวรรษ 1980

อัตรา: ล้านเหรียญสหรัฐ ๕

	Brunei	Indonesia	Malaysia	Philippines	Singapore	Thailand	Total
1980	n/a	50	68	9	127	47	301
1985	n/a	14	90	5	201	32	342
1990	n/a	92	126	21	308	201	748

Source: Kripa Sridharan, "The Economic Dimension in India-ASEAN Relations",
The ASEAN Region in India's Foreign Policy, p.209

ตารางที่ 2.4

การนำเข้าของอินเดียจากอาเซียนในทศวรรษ 1980

อัตรา: ล้านเหรียญสหรัฐ ๕

	Brunei	Indonesia	Malaysia	Philippines	Singapore	Thailand	Total
1980	n/a	25	342	12	475	24	878
1985	n/a	47	476	17	543	77	1124
1990	n/a	173	546	4	689	62	1474

Source: Kripa Sridharan, "The Economic Dimension in India-ASEAN Relations",
The ASEAN Region in India's Foreign Policy, p.210

การเยือนอินเดียของนายกรัฐมนตรีสามคนของอาเซียนคือ ดร. มหวิริ (1987), นายลี กวน ยิว (1988), และพลเอกชาติชาย (1989) เป็นจุดที่ทำให้เห็นภาพชัดเจนของความต้องการพัฒนาความสัมพันธ์ให้ใกล้ชิดมากขึ้นระหว่างสองภูมิภาคในช่วงปลายทศวรรษ 1980 ซึ่งกระแสดังกล่าวก็ได้สร้างเสริมบรรยากาศแห่งความเข้าใจระหว่างชาติอาเซียนและอินเดีย และยังเป็นการวางรากฐานในการเชื่อมความสัมพันธ์ในทศวรรษต่อมาให้ดีขึ้นด้วย

สรุป

อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบอกกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอาเซียนในช่วงสงครามเย็นนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในระลอกคลื่นทางการเมืองแห่งสงครามเย็นและปัญหาภายใน ประกอบไปด้วยการดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด, ภัยอันตรายจากปากีสถานและจีนที่มีต่อความปลอดภัยและบูรณภาพแห่งดินแดน ทำให้อินเดียต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากขึ้นกับโซเวียต อีกทั้งความพยายามที่จะจัดการกับปัญหาแคชเมียร์ อินเดียจึงมองว่าจะเป็ประโยชน์มากกว่าที่จะสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากกว่าประเทศที่ไม่ใช่มุสลิม เช่น ฟิลิปปินส์ ฯลฯ ที่อยู่ในระบบพันธมิตรความมั่นคงของสหรัฐฯ นอกจากนี้ หลังจากการปรับความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐฯ ก็เป็นอีกตัวแปรที่ผลักดันให้อินเดียลงนามสนธิสัญญากับโซเวียต ซึ่งเป็นสาเหตุให้อินเดียถูกกล่าวหาว่าละเลยหลักการไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด²² ยิ่งไปกว่านั้นเมื่ออินเดียดำเนินความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับทั้งโซเวียตและเวียดนามในกรณีกัมพูชา ก็ยิ่งทำให้อินเดียถูกโดดเดี่ยวภายในภูมิภาคของอาเซียนมากขึ้น และเสียโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการกับอาเซียน ทำให้ความสัมพันธ์ในระดับสูงระหว่างอินเดียและอาเซียนในช่วงดังกล่าวค่อนข้างห่างเหิน

แม้ว่าความสัมพันธ์อินเดียบอกกับอาเซียนแบบพหุภาคีอาจไม่ราบรื่นนัก แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์ทวิภาคีที่ดีกับบางประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น มาเลเซีย, สิงคโปร์ ด้วยเหตุผลข้างต้นจึงอาจมองได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียบอกและอาเซียนในช่วงสงครามเย็นเป็นช่วงเวลาแห่งการพลาดโอกาส, ความไม่ไว้วางใจ, ความไม่เข้าใจ, และความพลั้งพลาดทางการทูต ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ในช่วงใกล้สิ้นสุดของสงครามเย็นจะได้รับการฟื้นฟูให้ดีขึ้นก็ตาม

²² Man Mohini Kaul, "ASEAN-India Relations during the Cold War", p.61.